

DUURZAAMHEIDSAKKOORD

Duurzaam wonen , 's-Hertogenbosch 2018-2025

's-Hertogenbosch wordt duurzaam. De verduurzamingsopgave is een urgente en grote opgave. Groter dan elk van de afzonderlijke partijen aan kan. Door dit samen aan te pakken vergroten we onze slagkracht, kunnen we elkaars acties versterken en bereiken we het grootste effect.

Inleiding

In 's-Hertogenbosch hebben de ondertekenende partijen in de afgelopen jaren een werkwijze ontwikkeld die werkt en energie geeft. Deze wijze gaat uit van het werken met akkoorden. In de akkoorden is samen vastgelegd aan welke effecten en doelen gewerkt wordt. Eerder werd het Sociaal Woonakkoord en het Woonlastenakkoord gesloten. Voor het duurzaamheidsvraagstuk wordt dezelfde werkwijze gehanteerd.

De akkoorden zijn de basis voor (het bod op) de prestatieafspraken. Jaarlijks wordt door partijen aangegeven welke activiteiten zij gaan ondernemen om dichterbij de doelen te komen. Daarbij wordt, waar mogelijk, aangegeven hoe dit gaat bijdragen aan het beoogde effect. En wat daarvoor van andere partijen wordt gevraagd.

Daarom sluiten we nu als gemeente 's-Hertogenbosch, de in 's-Hertogenbosch werkzame corporaties BrabantWonen, Kleine Meerij, Mooiland en Zayaz en het Stedelijke Huurdersplatform op een zelfde wijze dit Duurzaamheidsakkoord. Een akkoord dat zich focust op de sociale huurwoningvoorraad, maar dat ook andere partijen nadrukkelijk uitnodigt om zich hierbij aan te sluiten. Het akkoord omvat zowel de klimaatmitigatie opgave (verminderen CO₂ uitstoot) als de klimaatadaptatie uitdaging (aanpassen aan de onvermijdelijke gevolgen van klimaatverandering). Vermindering van de CO₂ uitstoot en het klimaatbestendig maken van 's-Hertogenbosch zijn hard nodig om de kwaliteit van leven van onze inwoners goed te houden en waar mogelijk te

verbeteren.

Het is een akkoord waarin we sturen op effecten, niet op maatregelen. Dit vanuit de wetenschap dat de (technische) mogelijkheden in de toekomst anders zullen zijn dan nu. Om dit het beste te kunnen blijven doen sluiten we daarom een akkoord dat enerzijds concreet aanzet tot handelen en anderzijds uitnodigt tot innovatie. Gelijktijdig beseffen we dat we een erg grote ambitie met elkaar uitspreken. Het realiseren van deze ambitie zal niet altijd makkelijk zijn. Ontwikkelingen van buiten zullen invloed hebben, de betaalbaarheid van het wonen kan onder druk komen te staan en ook de financierbaarheid is en blijft een issue. Maar we willen de lat hoog leggen. Hoe hoger de lat, hoe hoger we moeten proberen te springen. ▲

3

“Een akkoord dat uitdrukkelijk andere partijen uitnodigt om zich aan te sluiten.”

De weg naar een akkoord

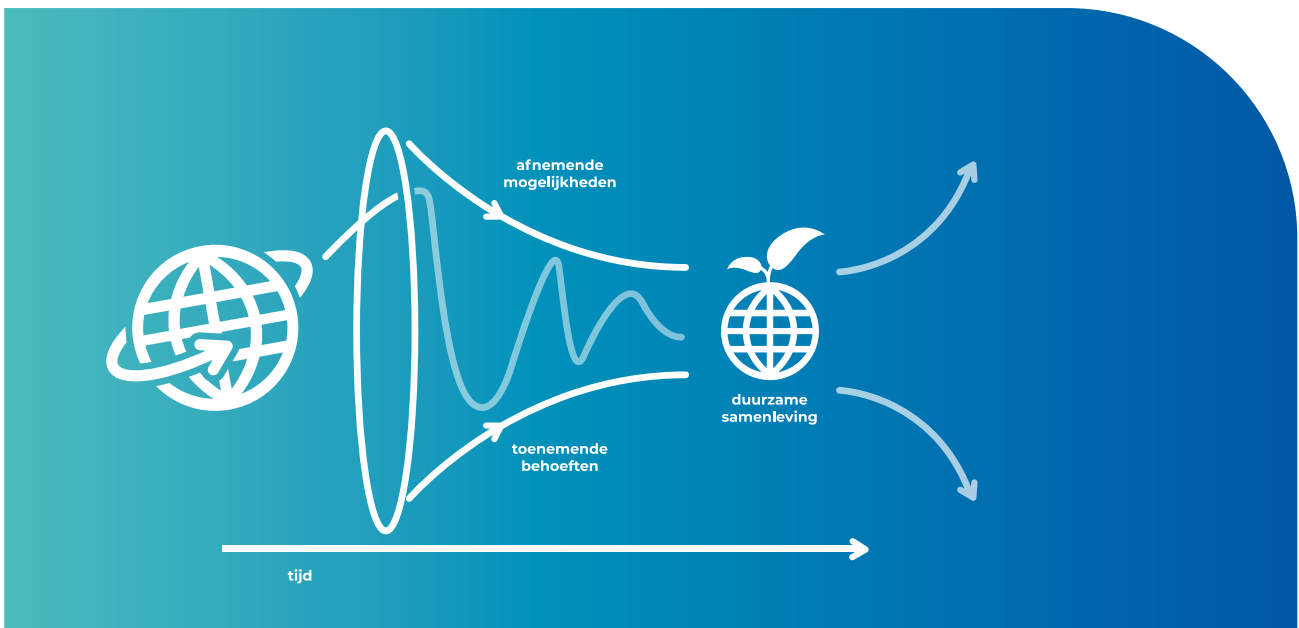
Om te komen tot dit akkoord hebben we een kick off en vier inspiratie- en deepdive-sessies georganiseerd. Hierin hebben we ons collectieve bewustzijn en kennisniveau vergroot. We hebben met elkaar in dialoog inspiratie opgedaan en ideeën voor mogelijk nieuwe toepassingen. Wij zijn gaandeweg steeds meer dezelfde taal gaan spreken. Dit geeft energie!

Na deze sessies zijn we, met verdiepende gesprekken en strategische en bestuurlijke sessies gekomen tot dit akkoord. Dit akkoord is geen eindpunt, maar een eerste tussenhalte op weg naar een duurzame gemeente. De reis is gestart!

Onze Drijfveer

Wij delen met elkaar een groot gevoel van urgentie. De ontwikkelingen van de laatste eeuw hebben gezorgd voor een enorme welvaartsgroei en groei van mogelijkheden.

De mens heeft zich hiermee kunnen ontplooiën. Dit is een groot goed. Maar er zijn ook een aantal negatieve effecten: we hebben te maken met negatieve effecten van fossiele brandstoffen, de hoeveelheid schadelijke stoffen in de lucht is enorm toegenomen grondstoffen raken uitgeput. Ook vervuilen we de bodem en natuur met niet-natuurlijke stoffen. We hebben te maken met een serieuze klimaatverstoring en daarmee gepaard gaande klimaatverandering.

Door enerzijds de afnemende mogelijkheden die de aarde ons biedt en anderzijds de toenemende behoeften van de mens komen we steeds meer in een trechter terecht. De voortgaande klimaatverandering, de benodigde energietransitie en de uitputting van grondstoffen maken de situatie urgenter dan ooit.

De gebouwde omgeving is een belangrijke energiegebruiker. De CO₂ uitstoot van de gebouwde omgeving in Nederland beslaat ongeveer 36% van het totaal. In het kader van dit duurzaamheidsakkoord is het onze grootste drijfveer om een grote bijdrage te leveren, binnen onze invloedssfeer van het woondomein, aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot. We sluiten hiervoor aan bij de ambities uit het Parijs-akkoord van 2015 en de vertaling daarvan in het aanstaande Klimaatakkoord in Nederland. Dat wordt via de verschillende tafels -waaronder een speciale tafel voor de bebouwde omgeving – nu verder uitgewerkt en zal ongetwijfeld belangrijke kaders gaan vormen voor de uitwerking op lokaal niveau. Concretisering daarvan moet nog plaatsvinden.

Wij hebben ondertussen met elkaar een opgave voor 's-Hertogenbosch gedefinieerd op het gebied van energie (opwekking en gebruik) en materialen (gebruik en afval). Belangrijk hierin is hoe we hier als mens mee omgaan. Maar zelfs als we vanaf nu 100% duurzaam zouden leven hebben we nog een

aantal decennia te maken met de gevolgen van het gedrag van de afgelopen periode. Ons klimaat zal nog een tijd blijven veranderen. Daarmee is klimaatadaptatie en zorgen voor biodiversiteit ook een opgave.

Betaalbaarheid van die verduurzamingsopgave is een belangrijk vraagstuk. Als de verduurzaming gepaard gaat met een grote stijging van de energierekening of van de totale woonlasten voor de huurders, zal er geen draagvlak ontstaan voor de noodzakelijke maatregelen. De inzet van alle partijen is er daarom op gericht de totale woonlasten, dus huur en energiekosten, voor de huurders als gevolg van deze duurzaamheidsinvesteringen niet te laten stijgen en zo mogelijk te laten dalen. Dat past ook helemaal bij het eerder gezamenlijk vastgestelde Woonlastenakkoord.

De combinatie van de urgentie en ons verantwoordelijkheidsgevoel zet ons in beweging. Dit akkoord is onze (lokale) 'call to action'! Samen gaan we de woonwijken en dorpen mooier, beter en duurzamer maken. We doen dit in het besef dat we leven in een tijd van transitie. Onze maatschappij is een maatschappij in transitie. En deze transitie is onze kans om daadwerkelijk te komen tot de benodigde verandering. ▲

Onze Scope

Dit Duurzaamheidsakkoord richt zich op de verduurzaming van het wonen in de buurten en wijken binnen de gemeente, vanuit een breed perspectief. Wij zullen ons naar vermogen inzetten om de (huur)-woningen en de woonomgeving te verduurzamen. Gezamenlijk hebben we als corporaties, huurders en gemeente veel invloed.

Door in de eerste plaats zelf te doen, maar ook door onze invloed te gebruiken en anderen te stimuleren om mee te werken om een leefomgeving in balans te creëren. Op die manier willen we particuliere woningeigenaars, andere partijen en zelfs ook andere sectoren uitdagen om op een zelfde manier aan de slag te gaan. Over de eigen sector, de eigen koker heen zoeken naar oplossingen. Dat kan ook met partnerschap op zaken waar corporaties zich in het kader van de Woningwet niet mee bezig kunnen houden.

De scope in tijd is, aansluitend bij het Parijs-akkoord, uiteindelijk 2050. Dat is in het kader van dit Duurzaamheidsakkoord veel te ver weg. Met een horizon die 32 jaar ver weg ligt, komt immers niemand nu direct in beweging. Daarom spreken we in dit Duurzaamheidsakkoord af, wat de effecten zijn van ons handelen tot pakweg 2025. Dat betekent een voorlopige horizon van 7 jaar. Als we onze doelen allemaal rechtlijnig zouden stellen, dan kunnen we dat op die manier doen: we richten ons dan ook op 7/32^e van de gehele ambitie tot aan 2050. Maar soms willen we ook harder gaan dan dat. ▲

“Met een horizon die 32 jaar ver weg ligt, komt immers niemand nu direct in beweging.”

Onze Taal

Cruciaal in het werken aan onze gezamenlijke opgave is dat alle partijen dat doen vanuit dezelfde taal en hetzelfde systeem. Daarvoor kiezen we ten behoeve van de samenwerking The Natural Step omdat dit een bewezen taal en systeem is. The Natural Step maakt gebruik van vier principes:

7

1. We brengen niet meer en sneller stoffen uit de aardkorst in het milieu dan de natuur kan verwerken.
2. We brengen niet meer en sneller chemische/natuurvreemde stoffen in het milieu dan de natuur kan verwerken.
3. We breken de natuur niet sneller af dan de tijd die nodig is om te herstellen.
4. We doen geen dingen waardoor we mensen beperken in het vervullen van hun fundamentele behoeften.

The Natural Step werkt aan de hand van 'Backcasting'. Daarmee definiëren we ons langere termijn doel binnen de vier duurzaamheidsprincipes, bezien we waar we nu staan en welke duurzame stappen we moeten nemen om ons doel te bereiken. ▲

Onze Ambitie

Hoofdambitie: In 2050 zijn in 's-Hertogenbosch de woonwijken (woningen én woonomgeving) volledig duurzaam. Voor het akkoord betekent dat: CO₂- en energieneutraal, circulair en klimaatbestendig.

Met deze hoofdambitie gaan we sturen op effecten op vier thema's:

1. Energie
2. Circulariteit
3. Klimaatadaptatie en biodiversiteit
4. De mens

We kiezen hiermee voor een brede duurzaamheidsbenadering, waarbij we ons dus niet alleen richten op energiebesparing en –opwekking en CO₂ reductie.

Qua CO₂-reductie sluiten we aan bij de ambities uit het Parijs-akkoord van 2015: in 2050 moet de CO₂-emissie met 95% zijn verminderd ten opzichte van 1990 en in 2030 met 55%. Dat is ook in lijn met het in juli 2018 gepresenteerde voorstel voor het Klimaatakkoord in Nederland (95% reductie ten opzichte van 1990, 49% in 2030). Het niveau van CO₂-emissie van 1990 in 's-Hertogenbosch is nu nog niet bekend, maar zal zich naar verwachting

(op basis van vergelijk met andere steden) bevinden rond de 7 ton per inwoner per jaar. Een van de eerste acties in het kader van dit Duurzaamheidsakkoord is een beter beeld te krijgen van de reductie opgave voor de gemeente 's-Hertogenbosch. We gaan daar echter niet op wachten: de opgave is groot genoeg om nu al grote stappen te nemen in het behalen van een forse CO₂ reductie.

De effecten van het sturen op de vier thema's kunnen veelal uitgedrukt worden in reductie van CO₂-emissies. Daarnaast is het van belang om te kijken of er ook andere Kritieke Prestatie-Indicatoren (KPI's) gebruikt moeten gaan worden, bijvoorbeeld om de mate van verbetering van de biodiversiteit of het verminderen van de hittestress weer te geven. Die indicatoren zijn voor ons nu nog geen gemeengoed. Daar gaan we dus ook in de eerste periode van dit Duurzaamheidsakkoord aan werken.

Voor nu kunnen we stellen dat we de volgende effecten willen bereiken met het Duurzaamheidsakkoord:

1. Energie

2. Circulariteit

3. Klimaatadaptatie en biodiversiteit

4. De mens

“We kiezen hiermee voor een brede duurzaamheidsbenadering.”

Thema energie

10

In 2050 wordt in de woonwijken van 's-Hertogenbosch enkel volledig schone en duurzame energie gebruikt.

Daarbij hebben we de volgende doelen voor 2050:

- 's-Hertogenbosch heeft een energieneutrale woonomgeving;
- Alle energie die gebruikt wordt in het woon-domein komt van schone energiebronnen.

We doen dit onder meer door de komende jaren in te zetten op:

- Vergroten van het aantal aardgasloze woningen, het energiezuinig maken van de woningen van de corporaties en het vormgeven van een energieleverende woonomgeving;
- Laten toenemen van het aandeel schone energie in de totale Bossche consumptie.

Het gebruik van de EnergielIndex (EI), een indicatie van de energieprestatie van een woning, is op dit moment het meest voor de hand liggend om een concreet doel op te formuleren, ook al weten we dat daar mogelijk weer wijzigingen in komen.

Het stellen van een doel daarin kan op basis van de huidige EI van de woningvoorraad van de woningcorporaties in 's-Hertogenbosch.

Uitgangspunt is dat de EnergielIndex in de periode tot 2050 richting nul (energieneutraal) moet bewegen. Uitgaande van een lineaire lijn houdt dat een jaarlijkse verbetering in EnergielIndex over de gehele woningportefeuille van de woningcorporaties in van 0,05.

Daarmee wordt de gezamenlijke doelstelling voor dit Duurzaamheidsakkoord maximaal een gemiddelde EI van 1,27 eind 2025 voor de meergezinswoningen en 1,23 voor de eengezinswoningen. In de individuele prestatieafspraken wordt benoemd wat dat betekent voor de

individuele corporatie. Sommige corporaties zullen dat niveau eerder hebben behaald dan anderen en zelfs verder gaan. Dat is natuurlijk alleen maar prettig. De anderen zullen grotere stappen moeten zetten, al dan niet geholpen door de collega-corporaties. Dat kan bijvoorbeeld door samen te gaan werken bij bijvoorbeeld inkoop en technische innovatie. Daarmee staan we samen aan de lat om de ambitie van die sprong in de EnergielIndex te maken.

Hóe we komen tot deze verbetering van de EnergielIndex, is aan de individuele corporatie. De één zal dat doen door woningen direct naar Nul-op-de-Meter te brengen, de andere zal dat doen in enkele stappen, afhankelijk van de technische levensduur van bouwdelen of installaties. Ook dát is immers duurzaam omdat op die manier verkwisting van middelen wordt vermeden.

Nieuwbouw

Alle nieuwbouwwoningen worden per definitie aardgasloos, gezien de wetwijziging op dit gebied (wet VET per 1 juli 2018).

“Opwekking van duurzame energie is onderdeel van de wijkaanpak.”

11

Wijkaanpak

Met het vaststellen van de nationale Energieagenda (2016) heeft de gemeente de regierol gekregen voor de transitie van de lokale energievoorziening. De gemeente moet voor 2021 een visie opstellen met daarin het tijdspad waarin wijken worden verduurzaamd; voor de wijken waarin deze transitie voor 2030 is gepland, moet bekend zijn wat de alternatieven voor aardgas zijn. De gemeente heeft de regierol al opgepakt en in samenwerking met de corporaties onderzoek gedaan naar de mogelijke scenario's. De gemeente ontwikkelt een aanpak voor een aardgasloze en CO₂ neutrale energievoorziening per buurt. Opwekking van duurzame energie is onderdeel van de wijkaanpak. In 2050 moet immers niet alleen de gebouwgebonden energie maar ook de energie voor het huishoudelijk verbruik afkomstig zijn uit duurzame bronnen.

De gemeente zal de regie nemen om samen met de corporaties, inwoners en andere belanghebbenden in buurten het gesprek aan te gaan over de mogelijke stappen naar aardgasvrije wijken. Dit zal ertoe leiden dat we in 2025 in minimaal 10 buurten fysiek stappen hebben gezet op weg naar aardgasloos en CO₂ neutraal. ▲

In 2050 brengen we geen schade aan de aarde aan door het wonen in 's-Hertogenbosch en hergebruiken we al het afval.

Thema circulariteit

Daarbij hebben we de volgende doelen voor 2050:

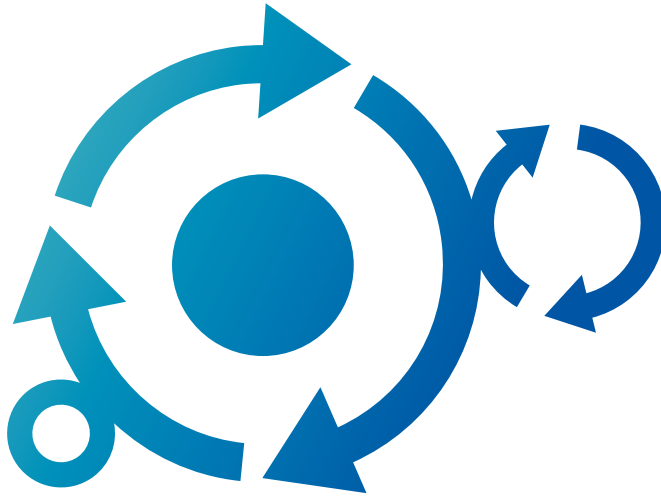
- Alle gebruikte bouwstoffen en materialen in de woningen en woonomgeving zijn duurzaam conform in ieder geval de 4 duurzaamheidsprincipes van The Natural Step;
- Alle bouwstoffen en materialen die vrij komen bij onderhoud, renovaties en sloop worden hergebruikt. In een circulaire economie bestaat immers geen afval meer.

We doen dit door de komende jaren grootschalig in te zetten op onder meer het:

- Inzichtelijk maken, uiterlijk eind 2019, van de materialenstroom van hun vastgoed door de corporaties;
- Opstellen in 2019 van een ontwikkelplan 'circulaire economie' door de gemeente;
- In samenwerking met andere corporaties, ook landelijk, komen tot een steeds schoner wordende instroom van materialen, waarbij het streven is om in 2030 nagenoeg alleen circulaire materialen te gebruiken. Daarmee wordt ook het gebruik van biobased grondstoffen en het terugdringen van schadelijke stoffen meegenomen;
- Inrichten van structurele samenwerking met slopers en afvalverwerkers voor het optimaliseren van hergebruik van de uitstroom van bouwstoffen en materialen;

- De gemeente zal zich inspannen om andere woningontwikkelaars te stimuleren zo veel als mogelijk ook gebruik te maken van circulaire materialen bij de ontwikkeling van vastgoed en aan te sluiten bij de samenwerking met slopers en afvalverwerkers ten aanzien van hergebruik;
- Beïnvloeden van consumptiegedrag bij bewoners rondom afval en circulariteit; Corporaties stimuleren bijvoorbeeld huurders bij Zelf Aangebrachte Voorzieningen (ZAV) om ook gebruik te maken van circulaire materialen, gelijk oplopend met de voortgang hierin bij de corporaties zelf;
- Ten behoeve van nieuwbouw wordt een plan ontwikkeld dat aangeeft hoe gebruikers worden gefaciliteerd om tijdens de exploitatie afval te scheiden. In de ontwerpen wordt rekening gehouden met ruimten voor afvalscheiding.

Circulariteit zien we als het hergebruik van materialen en grondstoffen en daarmee het verlagen van het gebruik van milieubelastende materialen. We kiezen er voor om circulariteit toe spitsen op grondstoffen / materiaalverbruik. De MilieuPrestatieGebouwen (MPG) geeft de duurzaamheid van een gebouw aan in de vorm van het benoemen van milieubelasting van materialen. Hoe lager de MPG, hoe duurzamer het materiaalgebruik. Deze MPG is bij elke aanvraag voor een

13

omgevingsvergunning verplicht en per 1 januari 2018 genormeerd met een maximum schaduwprijs van € 1,00 per m² BVO per jaar.

We verwachten dat een ambitieuzere grenswaarde ook gehaald moet kunnen worden. De MPG is een methode waar we mee kunnen sturen, naast het in ieder geval aansluiten bij de 4 duurzaamheidsprincipes van The Natural Step.

Concreet betekent dit het volgende:

Corporaties maken inzichtelijk welke waarde (MPG) de nieuwbouwprojecten hebben die nu en in de nabije toekomst worden gerealiseerd. Corporaties berekenen tevens de MPG van hun Meerjarenbegroting tot 2025. In 2019 worden de resultaten besproken, wordt geanalyseerd of de MPG de juiste methodiek is en zo ja, wordt er mogelijk een zwaardere doelstelling voor de schaduwprijs geformuleerd voor 2025 en verder. ▲

“In een circulaire economie bestaat immers geen afval meer.”

In 2050 zijn de woonwijken in

's-Hertogenbosch klimaatbestendig

en aantrekkelijk voor mens en dier.

Thema Klimaatadaptatie en biodiversiteit

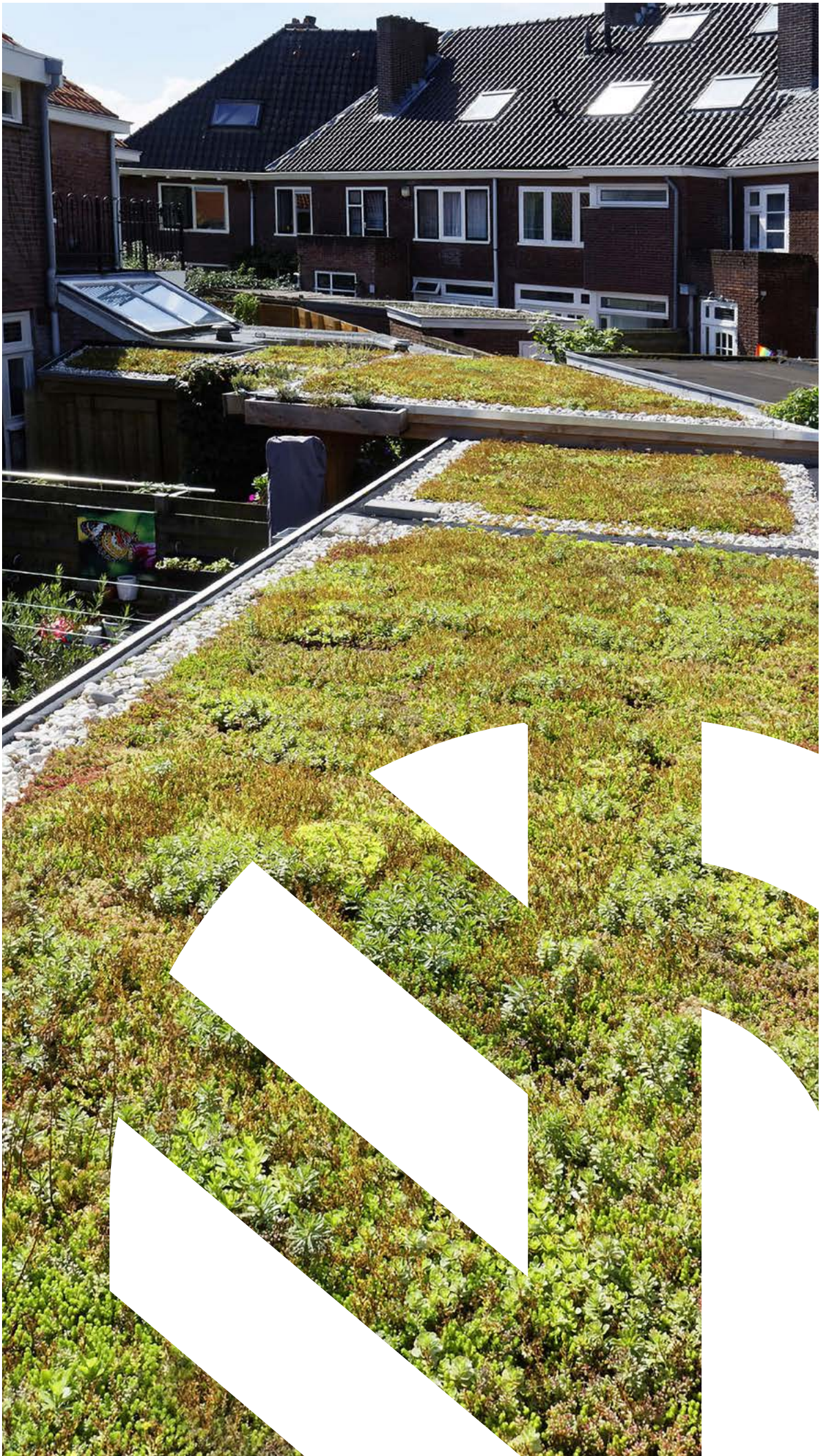
Daarbij hebben we de volgende doelen voor 2050:

- 's-Hertogenbosch is een klimaatbestendige gemeente: we kunnen in steeds grotere mate de klimaateffecten opvangen en het wonen is in alle seizoenen prettig;
- 's-Hertogenbosch is een groene en bio-diverse gemeente.

We doen dit door de komende jaren onder meer door:

- Klimaat adaptief ontwikkelen, de bestendigheid van de gebouwde omgeving tegen extreme weersomstandigheden te vergroten. Dit volgens het principe hergebruik – vasthouden – bergen – afvoeren – accepteren. Bij renovatie en herontwikkeling van bestaande bouw zal rekening gehouden worden met piekbuien van 90 mm / uur in 2020 en 120 mm in 2025;
- Groenstructuren in de buurten te verstevigen en te vergroten;
- Maatregelen te nemen om de biodiversiteit in de buurten te vergroten; denk aan heggen in plaats van schuttingen, de manier van groenbeheer, etc;
- Hittestress terug te dringen door tuinen en openbare ruimte te ontstemen en meer groen in openbare ruimte en gemeenschappelijke tuinen aan te leggen;
- Daken zo veel mogelijk te benutten voor energieopwekking (warmwater en zonnepanelen), groen(dak) en leefruimte. Hiervoor wordt per partij bekeken welke bijdrage geleverd wordt. Uitgangspunt is dat alle geschikte daken in 2050 maximaal benut zijn en daarmee in 2025 7/32^e van het geschikte en beschikbare aantal m² dakoppervlakte benut is;
- Ontwikkelen en delen van kennis over de inzet van bouwtechnieken, groen, water en schaduw om hittestress en opwarming te verminderen. ▲

Thema Mens

In 2050 wonen de inwoners van 's-Hertogenbosch bewust en duurzaam in een gezonde omgeving.

We beseffen ons dat de gemeenschap pas duurzaam wordt, wanneer ook de inwoners duurzaam gedrag laten zien. Uiteindelijk streven we naar verandering van gedrag, gericht op het verkleinen van het gat tussen bewustzijn op het gebied van klimaatverandering en het handelen daar naar. We focussen ons daarom op bewustwording en gedragsverandering bij dit thema, maar zullen de effecten hiervan vooral zien binnen de andere thema's (bijvoorbeeld reductie energievraag en verminderen afval). Daarbij hebben we het volgende doel in 2050 voor ogen:

- De inwoners van 's-Hertogenbosch zijn zich veel meer bewust van de noodzaak tot duurzaam wonen c.q. leven en handelen daar ook naar.

We doen dit door de komende jaren grootschalig in te zetten op onder meer het:

- Bewustzijn van bewoners te vergroten en hen te informeren over de consequenties van gedrag op klimaatverandering, zodat zij meer overtuigd raken van het belang van duurzaam handelen. Hiertoe wordt onder meer samenwerking gezocht met partijen zoals Buurkracht, MINC, Bossche Energie Coalitie (BEC) en energiecoöperaties;

- Inzetten van stimulerende maatregelen zodat inwoners geënthousiasmeerd en verleid worden om duurzame maatregelen nemen. Denk hierbij aan energiecoaches, subsidies, het laten zien van goede voorbeelden, het werven van ambassadeurs, het inrichten van een werkgroep via het SHP, etc. De gemeente kijkt daarbij naar een bundeling van duurzaamheidsregelingen. Dit om te voorkomen dat inwoners van het kastje naar de muur worden gestuurd;
- Inzetten van meer dwingende maatregelen, bijvoorbeeld het opnemen van verplichtingen in de huurovereenkomst, ZAV-beleid, etc.

Het is de uitdaging om draagvlak te krijgen, te hebben en te behouden onder inwoners. Wanneer zij belemmerd worden in hun persoonlijke behoefte heeft duurzaam handelen geen prioriteit. Wanneer verduurzaming gepaard gaat met een stijging van de energierekening of van de totale woonlasten zal er geen draagvlak ontstaan voor de noodzakelijke maatregelen. Het is daarom de inzet van alle partijen om de totale woonlasten niet te laten stijgen en het woongenot te verbeteren. ▲

“Het is de uitdaging om draagvlak te krijgen, te hebben en te behouden onder inwoners.”

17

Onze aanpak

We hebben het eerder gesteld: de ambitie ligt hoog. We gaan die ambitie niet halen door hetzelfde te blijven doen dan als we nu doen. Onze aanpak moet er op gericht zijn om samen meer en sneller dingen voor elkaar te krijgen. Hoe werken we aan ons doel en onze doelstellingen?

Uitnodigen en uitdagen

De focus ligt bij het (sociale) woondomein. Daar ligt ook onze primaire verantwoordelijkheid. Daar waar kansen liggen, benutten we binnen de wettelijke kaders onze invloed richting bedrijven, bewoners en andere organisaties in en buiten het woondomein. We nodigen andere partijen van harte uit om zich aan te sluiten als partner, als mededragers van dit akkoord. En we dagen uit om samen die lat weer hoger te leggen.

Stimuleren van een innovatief klimaat

We zitten in een tijdperk waarin kennis en mogelijkheden zich exponentieel ontwikkelen. Dit betekent dat we weten dat er over een aantal jaar altijd meer mogelijk is dan nu. Maar dat betekent ook dat de eerste stap in de ontwikkeling wel gezet moet worden. Dit vraagt een verandering van systemen. Verandering van het systeem van materialen, energie en grondstoffen. En verandering van het systeem van sturing. Uiteindelijk is er een ingrijpende totale verandering nodig. En dat begint bij onszelf: wij maken de stap en zijn de verandering die we willen zijn. Bij de uitvoering van dit Duurzaamheidsakkoord is van belang dat de eigen organisaties buiten de gebaande paden durven te gaan, durven te vernieuwen. We borgen dit in een structuur die ons dwingt om continu te doen en continu te leren. We creëren daarom een klimaat waarin innovaties op allerlei gebieden ruimte krijgen doordat enthousiaste mensen van de betrokken organisaties elkaar gaan opzoeken. We passen vernieuwingen toe, we evalueren deze en leren ervan om de verdere ontwikkeling mogelijk te maken.

Een enthousiast team

Dit Duurzaamheidsakkoord heeft individuele en gezamenlijke daadkracht nodig. Individuele

daadkracht in de zin van personen vanuit onze organisaties die er mee aan de slag gaan, gezamenlijke daadkracht in de zin van de samenwerking die hiervoor noodzakelijk is. We creëren daarom een team van enthousiaste mensen die de schouders onder deze ambities gaan zetten. Een team vanuit iedere deelnemer aan het akkoord. Dat team zal zorgdragen voor de totstandkoming van het DNA in de aanpak van het verduurzamen van de gemeenschap en onze organisaties. Het stimuleert de inwoners en eigen en andere organisaties om de lat waar nodig steeds weer hoger te leggen. Wij zorgen er voor dat dit team door kan pakken en daarvoor de juiste middelen ter beschikking heeft.

Jaarlijkse bijsturen

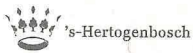
We sturen op effecten. We monitoren jaarlijks hoe ver we zijn in onze beweging richting de gewenste effecten, zoals we dat ook doen bij de andere akkoorden die we hebben gesloten. In de jaarlijkse Plan-Do-Check-Act-ronde van het uitbrengen van biedingen, het opstellen van prestatieafspraken en het volgen van de voortgang van de uitvoering van de prestatieafspraken wordt duurzaamheid en de doelen zoals we die hebben opgenomen in dit Duurzaamheidsakkoord een vast onderwerp. Periodiek (1x in de vier jaar) laten we daarnaast een rapportage opstellen om te beoordelen hoe we varen ten opzichte van de lange termijn ambitie, met vragen als 'zitten we op koers?' en 'welke instrumenten zijn meer en minder effectief?'. Uiteindelijk gaat het natuurlijk niet (alleen) om onze inzet, maar vooral om wat deze inzet oplevert in termen van resultaten en effecten. Waar mogelijk evalueren we onze acties en projecten. En ook op microniveau laten we zien welke successen we boeken, bij voorbaat door bewoners zelf hierover aan het woord te laten. ▲

Onze handtekeningen

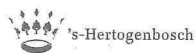
Wij zetten niet zomaar onze handtekening. De inzet die wij beschrijven is niet vrijblijvend. Iedere deelnemer (ook toekomstige deelnemers) aan het Duurzaamheidsakkoord maakt steeds inzichtelijk en transparant wat hij bijdraagt aan het duurzaamheidsvraagstuk en aan de afspraken die we hierover

met elkaar maken in dit akkoord. Dit doen we niet alleen om ons naar elkaar te verantwoorden maar ook naar de inwoners van de gemeente. Ook onze gezamenlijke acties brengen we actief in beeld en naar buiten. We stimuleren elkaar en laten ons ook aanspreken op onze inzet. ▲

19

Roy Geers, wethouder Ruimtelijke Ontwikkeling en Participatie

Mike van der Geld, wethouder Duurzaamheid en Leefomgeving

Harrie Bosch, voorzitter

Harrie Windmüller, bestuurder

Simon Jansen, bestuurder

Anne Wilbers, bestuurder

Mohamed Acharki, bestuurder

